

Gr. Grigorovici

Bacăul
din trecut
și de azi

1 9 3 3

Tipografia Primăriei Municipiului Bacău

Gr. Grigorovici

Bacăul
din trecut
și de azi

2018

Editura Bibliotecii Județene „C. Sturdza”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GRIGOROVICI, GRIGORE

Bacăul din trecut și de azi / Gr. Grigorovici ; st.
introd.: Cornel Galben. - Bacău : Editura Bibliotecii
„C. Sturdza”, 2018

ISBN 978-606-94551-8-0

I. Galben, Cornel (pref.)
908

STEMA
MUNICIPIULUI BACĂU

O reeditare necesară

„Suntem un popor care nu se cunoaște pe sine și nu-și cunoaște țara. Dacă le-ar cunoaște, le-ar prețui și ar căpăta o încredere în viitor care, de fapt, îi lipsește. Oricine e dator să înlătore pe cât poate această neștiință plină de urmări rele.”, ne avertiza, la începutul secolului trecut, unul dintre titanii culturii românești, Nicolae Iorga, cel care, scriind și publicând *Drumuri și orașe din România* (București, Editura „Minerva”, 1904), nu s-a limitat însă la gestul de a face cunoscută această tristă constatare, ci le-a oferit conașionalilor un exemplu palpabil, îndemnându-i să nu rămână pasivi și să purceadă la eliminarea unei tare, ce, din păcate, a revenit în actualitate cu o și mai mare forță, acum, la începutul secolului XXI.

Pe firul aceleiași idei ori forțat de absența unor surse documentare, alt mare istoric, băcăuanul Vasile Pârvan, publica, tot în 1904, lucrarea *Rolul monografiilor în studiile istorice*, din paginile căreia spicuiem câteva gânduri valabile și azi: *Din marmura cioplită a monografiilor istorice se va ridica monumentul istoriei generale, de judecată și înțelepciune a neamului. Precum fără pietrele frumos săpate nu s-ar fi putut niciodată zidi templele vechilor greci, nici săpa divinele chipuri ale oamenilor dumnezei adorați de dânșii, tot așa fără luminile aduse de monografiile istorice, niciodată istoricii culturali ori politici, ori economici, ori altfel, sau filosofii istoriei nu vor putea face un pas mai departe în stabilirea încheierilor lor generale.*

Intrigat, poate, de cele doar cinci pagini acordate Bacăului, de felul în care prolificul istoric al *Istoriei României* a zugrăvit urbea noastră, făuritorul de gazete Costache Radu nu s-a lăsat prea mult îmbiat și chiar în toamna aceleiași an a început să publice o suită de articole consacrate orașului de pe Bistrița, găzduite în paginile noii reviste *În ore libere* și grupate apoi în sumarul volumului *Bacăul de la 1850-1900* (Bacău, Tipografia H. Margulius, 1906), recunoscut de cercetători drept prima lucrare monografică dedicată acestuia.

Bine primită de băcăuani, monografia a stârnit oarece emulație, în anii ce au urmat apărând alte câteva lucrări similare, dar cu o arie de investigare mai restrânsă, așa cum au fost *Istoricul bisericii Precista din Bacău* de Pr. Th. Zotta (1911), *Istoricul bisericii Sf. Împărați* de Pr. Al. Apostol (1925) și *Monografia bisericii Buna-Vestire* de Pr. I. Enea (1926), utile însă nu doar enoriașilor care frecventau cele trei așezăminte de cult, ci tuturor celor interesați de „firea vieții și spiritul creator al cetățenilor din Bacău”, cum avea să noteze pedagogul Gr. Tabacaru în *Prefața* unei alte lucrări emblematică, *Bacăul din trecut și de azi* de Gr. Grigorovici (Tipografia Primăriei Municipiului Bacău, 1933), de care ne vom ocupa și noi, în rândurile ce urmează.

Nu mai puțin cunoscut ca „primul cronicar modern al Bacăului”, cum l-a definit criticul și istoric literar Eugen Budău pe Costache Radu, publicistul Grigore Grigorovici, în calitatea sa de corespondent al unor ziare centrale – *Minerva*, *Dacia*, *Universul* –, de fondator al unor publicații „de interese locale”, precum *Curierul Bacăului* și *Bacăul*, dar și de funcționar la primărie, se înscrie, alături de acesta și de Grigore Tabacaru, în triada de aur a cronicarilor urbei de altădată și, continuându-i într-un fel munca, a scos la rândul său în lume „un îndrumător în mișcarea plină de avânt a Bacăului”, care, după cum ne îndeamnă pedagogul, „nu trebuie să lipsească de pe masa oricărui băcăuan”.

Nefiind precizat tirajul, nu știm câți dintre băcăuanii epocii interbelice au beneficiat de acest imbold, dar cert este că azi, la 85 de ani de la apariție, minunata „adunare de informații prețioase pentru cunoașterea acestei localități” cu greu mai poate fi găsită prin bibliotecile publice și particulare, puținele exemplare existente fiind fie fără unele file, fie peticite și înnegrite de atâtea sublinieri și adaosuri, încât cu dificultate te poți descurca în hățișul de date adus la lumină de autor.

În atare condiții, ideea reeditării monografiei, într-o ediție anastatică, ni se pare binevenită, ca și includerea ei în Colecția *Genius loci* a Editurii Bibliotecii „Costache Sturdza”, inaugurată cu impresionantul tom *Dicționar geografic al județului Bacău* de Ortensia Racoviță și menită, după cum ne aduce la cunoștință inițiatorul ei, criticul Adrian Jicu, directorul instituției, „să readucă în prim-plan personalitățile ale vieții culturale băcăuane și opera lor”.

Sugestia reeditării fusese lansată, de altfel, în mediul public încă din 2004, când Eugen Budău i-a consacrat lui Grigore Grigorovici un scurt profil în *Bacăul literar* (Iași, Editura Universitas XXI), menționând în finalul acestuia că o nouă ediție a volumului *Bacăul din trecut și de azi* se „impune cu necesitate pentru publicul tânăr, avizat, trăitor în mileniul al III-lea”. Un public, din nefericire, tot mai subține numeric, al cărui loc l-a luat în ultimele decenii cel de analfabeți funcționari, ce au depășit, în deceniul trecut, pragul critic de 50 la sută.

Câți dintre ei sau chiar dintre noi, intelectualii, știu/știm care a fost primul primar al Bacăului? Când urbea lui Bacovia a devenit oraș sau municipiu? Când s-a introdus iluminatul public? Cine a făcut primele sute de metri de canalizare? Când s-a inaugurat Parcul Cancicov de azi? Când s-a construit prima școală? Primul spital? Când a apărut întâiul ziar? Cine erau ziaristii și scriitorii la acea vreme? Iar întrebările ar putea continua încă multă vreme, cu mențiunea că ele decurg chiar din paginile redactate de generosul gazetar, care și-a sacrificat o bună bucată din timpul său pentru a ne dezvălui toate aceste detalii.

Deși e conștient că, „*propriu zis, o monografie nu poate fi opera unui singur ins, or cât de înzestrat ar fi*”, Grigore Grigoriu s-a străduit să dea totuși „*la lumină această lucrare, nu pentru dorința de a deveni autor, ci pentru a contribui la completarea cât mai multor cunoștințe despre trecutul și prezentul ținutului Bacăului*”. Fără a avea pretenția că a „*cuprins în aceste pagini tot ceia ce se putea scrie despre interesantul nostru ținut, în lipsă de material documentar mai bogat, care lipsește și celor mai repute biblioteci și arhive*”, el a „*adunat aici tot ce s'a putut aduna, rămânând cercetătorilor și specialiștilor să adauge cât vor putea mai mult, pentru cunoașterea cât mai bine a trecutului acestei destul de vechi și importante localități din România Mare*”.

Și, într-adevăr, cititorul dornic de informație, fie el avizat sau nu, are la îndemână imaginea aproape exhaustivă a unui Bacău în plin avânt, dar care a cunoscut o istorie pe cât de îndelungată, pe atât de zbuciumată, atestată documentar acum 610 ani, însă cu o existență mult mai mare, certificată de mărturiile arheologice și de legendele care au circulat de-a lungul vremii, chiar dacă unele n-au niciun sâmbure de adevăr. Între acestea din urmă, în secvența numită *Istoricul Bacăului*, autorul o menționează și pe cea legată de tâlharul Bako, respinsă de Hasdeu și de Tabacaru, dar și de cercetătorii contemporani, care se îndoiesc de faptul că numele Bacăului ar proveni de la acesta, „*după cum vinovat au încercat să o susțină unii*”.

Așezat pe malul drept al Bistriței, Bacăul se afla la acea dată „*într'o poziție admirabilă, înzestrat cu străzi lungi, largi, adevărate bulevarde și cu împrejurimi*

poetice”, întinderea sa făcându-l pe funcționarul monografist să declare, încă de la prima pagină, că *„se simte nevoie de o înlesnire a mijloacelor de comunicație prin înființare de tramvae și autobuze”*. Idee îndrăzneță, ce a bătut și pe la finalul celui de-al doilea mileniu, când chiar s-au obținut fonduri pentru o linie de troleibuze, s-au montat inclusiv stâlpii, de la un capăt la altul al orașului, dar totul a murit, așa cum în neant s-au dus felinarele cu lumânări de său, instalate la 1850, primele lămpi cu petrol din centru, montate în 1867, sau întâile becuri, aprinse pe străzi în 1902.

Preluând destule *„culegeri”* din monografia predecesorului, Gr. Grigorovici știe însă bine să le armonizeze cu cele la zi, să le prelucreze și să le amplaseze într-un tot ce înglobează marea majoritate a domeniilor și sferelor de interes, de la populație la instituțiile publice, de la conducătorii primăriei la ultimul meseriaș, de la micile dughene la marea industrie, de la entitățile bancare la cele aferente justiției, de la unitățile de învățământ la cele de cult, de la făuritorii de ziare, la tipografi, de la animatorii culturali la actorii teatrelor ș.a.m.d.

Vrând parcă să-i dea dreptate lui George Cantacuzino, care afirma, în 1932, că *„Orașele poartă însemnate pe ele, în ele, toate virtuțile și toate păcatele celor care le-au zidit.”*, jurnalistul fervent își zidește orașul într-o haină care-l pune în lumină și care face uitate începuturile, când străzile se prezentau într-un *„hal detestabil, desfundate și neprunduite”*, când apa și canalizarea se aflau în *„conștiinți destul de proaste”*, iar salubritatea publică era *„cu totul desconsiderată”*.

La 1850, anul de referință și la Costache Radu, *„fost primar al orașului”* (1889-1890 și 1894-1895), nu existau decât două străzi principale, Șoseaua Domnească și Ulița Mare, majoritatea celor *„6-7000 suflete”* locuind în cele *„câteva mahalale”*, unde ulițele *„mici și prost construite”* purtau nume de *„boierești, negustorești, a calicimei”*. Până în 1859 băcăuanii i-au avut în frunte pe *„aga Săndulache Sturdza, hatmanul Alecu Aslan, Grigore Roset, Costache Palade și Iorgu Lipan”*, dar boierii ispravnici *„nu făceau administrație”*, ocupându-se mai mult de încasarea dărilor. Din 1864, odată cu apariția Legii comunale, frâiele urbei au fost preluate de Gheorghe Negel, întâiul primar al Bacăului, *„de care se leagă multe inițiative și înfăptuiri edilitare”*, lui urmându-i în funcție, din 1865 până în 1932, nu mai puțin de 31 de băcăuani, dintre care Constantin Prodan, Gheorghe Hociung, Gheorghe Sturza, Costache Radu, Gh. C. Răileanu, Constantin Vlaicu, Vasile Pavli, Ioan Grigoriu și Alexandru Nemțeanu au fost numiți sau aleși în 2-3 rânduri.

Cea mai longevivă carieră de primar a avut-o însă Leon Sakellary (1886-1887, 1890-1891, 1896-1897, 1901-1904, 1907-1910 și 1922-1926), de departe